

НАГЛАСИ ЗА КАНДИДАТСТВАНЕ ПО ВОДНИ ПРОЕКТИ В БЪЛГАРИЯ

Зорница Стоянова

Университет за национално и световно стопанство, София

Резюме

Бенефициентите по Оперативна програма околна среда (ОПОС), ос Води са изправени пред редица предизвикателства – политически, времеви, финансови, социални, които влияят на желанието им за участие по Програмата. Целта на доклада е да се оценят нагласите на бенефициентите за кандидатстване по водни проекти и на тази база да се направят предложения за повишаване на мотивацията им за участие по ОПОС 2014–2020, ос Води. В доклада е направен теоретичен преглед на мотивите на бенефициенти за участие във водни проекти. На базата на проведено анкетно проучване по изследователски проект сред 19 общини е направен анализ на нагласите им за кандидатстване по ОПОС 2014–2020. На тази база се правят предложения за повишаване на мотивацията за участие по Програмата.

Ключови думи: водни проекти, бенефициенти, нагласи.

Key words: water projects, beneficiary, attitudes.

JEL: O22, Q25, Q55.

Теоретичен преглед на мотивите на бенефициенти за участие по водни проекти

Множеството предизвикателства, пред които са изправени потенциалните бенефициенти по водни проекти, както и разнообразните по своята същност бариери, като промяна в законодателството, забавяне на плащания по проектите, неспазване на сроковете по реализацията, неефективна комуникация, административни проблеми и др. оказват влияние на решението за кандидатстване и участие по проекти в сектор Води.

Според автори като Pherson и Garry [8], нивото на участие на общностите и тяхната мотивация се различава както за самите проекти, така и за различните страни. Въпреки че в най-общия случай бенефициентите трябва да участват на всеки етап на проекта, в действителност това не винаги е осъществимо. Понякога липсата на време ограничава степента на участие. В други случаи ограничаващ фактор се оказват технологиите или нивото на развитие на човешкия капитал. В тази връзка, оценката на различните мотиватори за активизиране на общинските администрации за разработване на проекти във водния сектор показва, че облекчаването на процедурите по кандидатстване в най-голяма степен спомагат за активизиране на потенциалните бенефициенти за разработване на проекти във водния сектор [2].

Според някои изследвания [4], бенефициентите ще са по-мотивирани за участие по водни проекти чрез: 1) по-широка информираност за водните проекти; 2) опростяване на процеса на кандидатстване, за да могат повече от бенефициентите да изпълнят необходимите условия. Едновременно с това, ако бенефициентите не оценяват достатъчно ползите от проекта и ако

не считат, че той е с висок приоритет за тях, то повишаването на информираността им може да доведе до засилване интереса към кандидатстване по проект [8].

Ragamenswaran [6] счита, че бенефициентите трябва активно да участват по водни проекти. В тази връзка общностите могат да окажат благоприятно въздействие върху резултатите по проекта, активизирайки отделните бенефициенти.

Някои автори споделят мнение, че подходът на участие на бенефициентите във водни проекти дава предимства на бедните в селските райони, както и на агенциите, които осъществяват или подкрепят даден проект. Основните причини са свързани с определени специфики на проекта като обхват, ефективност, внедряване на иновативни практики и решения и др. [7]. Неактивното участие от страна на ползвателите е посочено като основна причина за високия процент за неуспех на проектите. От друга страна подпомагащите агенции и местните власти считат, че бенефициентите са причина за провалите на проектите [8].

Kaliba [5] твърди, че често липсват компетентни местни лидери, които да отделят достатъчно време и енергия за мотивиране на бенефициентите.

На базата на авторовите становища може да се направи обобщението, че са налице редица фактори, които влияят на бенефициентите да вземат решение за участие по водни проекти. Някои от тях произтичат от външната среда, други са свързани със спецификите на управлението на проекти в сектора [9], но като цяло мотивиращ фактор за активизиране на бенефициентите се посочват облекчаването на процеду-

рите по кандидатстване, повишаване на информираността и др.

Методология

Резултатите представени в статията са част от университетски проект „Проектно управление на устойчивото развитие на водния сектор” [1].

Целта на доклада е да се оценят нагласите за кандидатстване по водни проекти и на тази база да се направят предложения за повишаване на мотивацията на бенефициентите за участие по ОПОС 2014–2020, ос Води.

Методологическата рамка на статията е следната: 1) теоретичен преглед на мотивите на бенефициенти за участие по водни проекти; 2) оценка на нагласите на бенефициенти за участие във водни проекти по ОПОС 2014–2020; 3) предложения за повишаване на мотивацията на бенефициентите за участие по Програмата.

За оценка на нагласите за участие във водни проекти е осъществено анкетно проучване сред бенефициенти по ОПОС 2007–2013, ос Води. Анкетното проучване е осъществено през периода юли–септември 2016.

При избора на обекти на изследване бяха използвани следните критерии (табл. 1):

1-ви критерий – общини, в които броят на проектите (одобрени или отхвърлени), надвишава средният за страната. Средният брой проекти на община за периода 2007–2013 година е около 2 проекта на община [3].

2-ри критерий – общини, попадащи в агломерации, чиято оценка на броя на еквивалентните жители (според методологията за подбор на проекти по ОПОС, ос 1, сектор Води) е над средната за страната. Еквивалент жители (ЕЖ) са биоразградими органични вещества, за които биохимичната потребност от кислород за пет дни (БПК5) е 60 грама дневно, като средният брой за страната на агломерация е 73 024 еквивалент жители, а средната оценка е приблизително 61 точки [3].

3-ти критерий – общини, попадащи в агломерации, чиято оценка на икономическата ефективност на проектите в сектор води според методологията за подбор на проекти по ОПОС 2007–2013, ос 1 Води е над средната за страната. Този критерий оценява съотношението на необходимите инвестиционни разходи за съответната агломерация спрямо еквивалент жителите в нея, т.е. критерият оценява постигането на максимални ползи с минимум средства. Средната за страната икономическа ефективност на проект в сектор Води е 85 точки [3].

4-ти критерий – общини, попадащи в агломерации, чиято оценка за наличие на ПСОВ според методологията за подбор на проекти по ОПОС 2007–2013, ос 1 Води е над средната за

страната. Средната оценка за наличие на ПСОВ е около 67 точки [3].

5-ти критерий – общини с разнообразни бенефициенти по проекти по ОПОС, ос 1 Води. Потенциални бенефициенти по ОПОС 2007–2013, ос 1 Води са общини, ВИК дружества и басейнови дирекции. Поради факта, че само едно от ВИК дружествата е бенефициент по такъв тип проект за периода 2007–2013, няма такъв тип респонденти. По този критерий са включени райони, на чиито територии има проекти (отхвърлени или одобрени) на ниво община и басейнова дирекция.

Табл.1. Критерии за избор на обекти на изследване

Общини	Критерии				
	1-ви	2-ри	3-ти	4-ти	5-ти
Благоевград	X	X	X	-	X
Бургас	X	X	X	-	-
Созопол	X	-	X	-	-
Варна	X	X	X	-	X
Бяла Слатина	X	-	-	X	-
Кърджали	X	X	X	X	-
Момчилград	X	-	-	X	-
Троян	X	X	X	-	-
Плевен	-	X	X	-	X
Марица	X	X	X	-	-
Пловдив	-	X	X	-	X
Първомай	X	X	-	X	-
Сливен	-	X	X	-	-
Неделино	X	X	-	-	-
Божурище	-	X	X	-	-
Костинброд	X	-	-	X	-
Столична	X	X	X	-	-
Търговище	X	X	X	-	-
Сърница	X	X	X	-	-

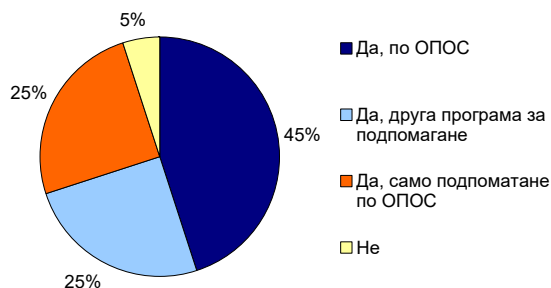
В изследването са включени териториите на 19 общини, включени в агломерации, отговарящи поне на два от петте критерия.

Почти две трети от общините (63% от извадката) отговарят на изискванията на три или четири критерия. Общините представляват почти 10% от общините кандидатствали по проект по ОПОС 2007–2013 г. В същото време е използвана 21% извадка от проектите (одобрени или отхвърлени) по ОПОС 2007–2013, ос 1 Води.

Нагласи на бенефициентите за кандидатстване по проекти във водния сектор за периода 2014–2020

Нагласите на респондентите за кандидатстване по проекти за периода 2014–2020 са представени на фиг. 1. Почти половината анкетирани (45%) имат нагласи да кандидатстват по ОПОС 2014–2020 и по друга програма, 25% са на мнение, че ще кандидатстват по друга програма за подпомагане и 25% смятат да участват в под-

помагането само по ОПОС 2014–2020. Едва 5% от бенефициентите не смятат да кандидатстват по проекти във водния сектор.

Фиг. 1. Нагласите на респондентите за кандидатстване по водни проекти за периода 2014–2020

На въпроса, дали биха кандидатствали за проектно финансиране в сектор Води, ако се променят факторите на външната среда, 75% от анкетираните отговарят положително, но при условие, че държавата гарантира устойчивост на дейностите по проектите във времеви период (фиг. 2). Други 25% отговарят положително в случай, че факторите не оказват силно влияние върху водния сектор. Няма респондент, който да дава негативен отговор.

Фиг. 2. Нагласи за кандидатстване по проект в сектор Води, ако се променят факторите на външната среда

По отношение на мотивацията за кандидатстване по проект в сектор Води за периода 2014–2020, половината респонденти споделят, че биха го направили ако се подобри жизненият стандарт на обществото и благосъстоянието на хората и се улесни процедурата по кандидатстване (фиг. 3).

За 40% от анкетираните осигуряването на техническа помощ би било мотив за кандидатстване. 35% биха се мотивирали, ако се осигури обучение, а съответно за 25% и 15%, мотив би било спазването на регламентите на ЕС и промяната на изискванията на нормативната база.

Фиг. 3. Оценка на мотивацията за кандидатстване по проект в сектор Води за периода 2014–2020

Респондентите споделят мнение, че на фазата на кандидатстване имат нужда от обучения, както следва:

- анализ „разходи–ползи“ – 75%;
- специфичната нормативна база, свързана със сектор Води – 60%;
- прилагане на Закона за обществените поръчки – 60%;
- подготовка на инфраструктурни проекти за кандидатстване за безвъзмездна финансова помощ – 60%;
- управление на проектния цикъл – 45%.

Заклучение

Голяма част от бенефициентите (95%) имат нагласи да участват за подпомагане и през действащия програмен период, като споделят, че биха кандидатствали за проектно финансиране в сектор Води, ако се променят факторите на външната среда и ако държавата гарантира устойчивост на дейностите по проектите във времеви период. Едновременно с това, мотивацията за кандидатстване по проект в сектор Води за периода 2014–2020, за респондентите е подобряването на жизнения стандарт на обществото и благосъстоянието на хората, улесняването на процедурата по кандидатстване, осигуряването на техническа помощ и обучение.

Опростяването на процеса на кандидатстване може да се постигне чрез постоянно актуализиране на заявлението за кандидатстване и чрез отхвърляне на по-малко проекти по формални причини.

Включването на бенефициентите в обученията за подобряване на проектното управление на фаза кандидатстване и реализация на проекти в сектор Води ще ги мотивира да активизират участието си по ОПОС 2014–2020, ос Води. Това изисква да бъдат насърчавани и предприети специфични програми за подпомагане на бенефициентите по отношение на повишаване на квалификацията им по теми свързани с анализ „разходи–ползи“, нормативна база в сектор Во-

ди, прилагане на Закона за обществените поръчки, подготовка на инфраструктурни проекти за кандидатстване за безвъзмездна финансова помощ. Едновременно с това недостатъчно качество на разработените анализи или недостатъчната информираност на бенефициентите по отношение на приложимата методология за изготвяне на анализ „разходи–ползи“ за проекти по ос 1 на ОПОС може да бъде преодоляна и чрез избор на добре подготвен консултант, на който да бъде предоставена актуална информация и валидни данни от достоверни източници за изготвяне на необходимите анализи.

Държавата може да гарантира устойчивост на дейностите по проектите като се доразвият заложените в Закона за водите основни положения относно онези отрасли правоотношения, които имат връзка с използването на водните ресурси, както следва: 1. опазване на водите и здравеопазване; 2. водоснабдяване и канализация; 3. хидроенергетика; 4. хидромелиорации и защита от вредното въздействие на водите; 5. рибарство и аквакултури; 6. промишлено водоползване 7. строителен процес във водния сектор; 8. други [10].

За преодоляване на нееднаквото третиране на бенефициентите по ОПОС, следва да се предприемат мерки ориентирани към уеднаквяване на правилата в наръчниците на Управляващия орган (УО), които съответно да бъдат съобразени не само с националната нормативна рамка, но и с европейската регламентация. Целта е да се подпомогнат както бенефициентите при планиране на общия бюджет на проектите, предмет на директно договаряне, на етап - подготовка на проектните предложения, така и експертите от УО и МЗ, участващи в процеса на договаряне.

За бенефициенти общини, това се оказва сериозно предизвикателство при подготовка на проектните предложения, а впоследствие и при изпълнение на проектите. Усилията за систематизиране на националната регулаторна рамка са насочени по-често към увеличаване на фор-

малния контрол върху изпълнението на проектите, а не към постигането на резултатите от инвестициите. Същевременно, създаването на среда, подпомагаща бенефициентите, вмения прекалено големи отговорности на структурите, ангажирани с управлението на процеса, без да ги осигурява ресурсно спрямо евентуални грешки, които могат да имат финансов ефект, особено в светлината на недостатъчния капацитет както на бенефициентите, така и на управляващите органи и междинните звена.

Литература

1. Стоянова, З., Дойчинова, Ю., и др. *Проектно управление на устойчивото развитие на водния сектор*. Университетски проект НИ 1-7/2015. УНСС. София. 2015.
2. МОСВ. *Националната стратегията за управление и развитие на водния сектор*. 2012.
3. МОСВ. *Подход и методология за подбор на проектите по приоритетна ос 1 на ОПОС 2007–2013*. 2009.
4. EC. *Water for life – LIFE for water Protecting Europe's water resources*. 2010.
5. Kaliba, R. *Participatory Evaluation Of Community-Based Water And Sanitation Programs: The Case Of Central Tanzania*. Kansas State University. Manhattan. Kansas. 2002.
6. Paramenswaran, L. *Mechanisms for Sustainability in a supply driven environment*. Water lines. vol. 18. No. 1. Park. 1999.
7. Paul, S. *Community Participation in Development Projects*. The World Bank Experiences. Discussion papers No. 6. World Bank. Washington, DC. 1987.
8. Pherson, H., Garry M. *User participation and implementation strategies in water and sanitation projects*. International Journal of Water Resources Development. vol. 3. issue 1. 1987.
9. Stoyanova, Z., Harizanova, H-B. *PESTEL analysis of project management in water sector in Bulgaria*. International scientific conference ITEMА 2017. Conference proceedings. Budapest, Hungary. October 26, 2017. 2017
10. Stoyanova, Z., Petkova, I. *Project financing of the water sector in Bulgaria*, Trakia Journal of Sciences. vol. 15. Suppl. 1. 2017. pp. 93–98.

ATTITUDES FOR APPLYING IN WATER PROJECTS IN BULGARIA

Zornitsa Stoyanova

University of National and World Economy, Sofia, Bulgaria

Abstract

Beneficiaries under OPE, axis Water face a number of challenges – political, timely, financial, social, which affect their willingness to participate in the Operational Program. The aim of the paper is to evaluate the attitudes for applying for water projects and on this basis to make recommendation for increasing the motivation of the beneficiaries for participation under the OPE 2014–2020, axis Waters. The paper provides a theoretical review of the beneficiaries' motives for participation in water projects. Analytical part of the paper presents analysis of the beneficiaries attitudes for applying for OPE 2014–2020. On this basis are made proposals for increasing the motivation of the beneficiaries to participate in the Program.